

REVISTA ROMÂNĂ DE DREPT PRIVAT

Total sub semnul discuției

1/2020

UNIVERSUL JURIDIC

I. CODUL CIVIL. ÎN CĂUTAREA TERȚILOR

Valeriu Stoica - Au terții un veșmânt logic comun în Codul civil?	17
Marian Nicolae - Despre terți în materie de carte funciară	80
Radu Rizoiu - Unde se înscriu terții în RNPM? Despre reforma nevăzută a publicității mobiliare	92
Cristina Nicolescu - Rezonanța socială și juridică a regimurilor matrimoniale. Repere privind opozabilitatea regimurilor și ocrotirea terților	118
Oana Ghiță - Când terțul este minor	139
Irina Sferdian - Creditorul în căutarea patrimoniului de afectațiune profesională al debitorului său	156
Eugen Chelaru - Titularul dreptului de preempțiune legală – spectator sau actor?	182
Daniel Moreanu - Terțul în materia fiduciei și administrării bunurilor altuia	192
Ionuț-Florin Popa - Statutul actual al acțiunilor directe	204
Lucian Bercea, Maximilian-Andrei Druță - Determinarea prețului de către un terț. Câteva probleme privind articolele 1.182, 1.232 și 1.662 din Codul civil.....	222
Dan Chirică - Terții din perspectiva dreptului succesoral și al liberalităților	255

II. VARIA

Ionuț-Florin Popa - Implicațiile substanțiale ale „aplicării de penalități” (art. 906 din Codul de procedură civilă)	281
Cristian Samoilă - <i>Ecouri ale trecutului</i> : revocarea donației pentru surveniență de copil. Imobil ipotecat de către donatar. Notă de practică judiciară	301

III. TEMATICA NUMERELOR VIITOARE.....

Au terții un veșmânt logic comun în Codul civil?

Prof. univ. dr. **VALERIU STOICA**

Facultatea de Drept, Universitatea din București

LES TIERS ONT-ILS UN MANTEAU LOGIQUE COMMUN DANS LE CODE CIVIL?

RÉSUMÉ

Il y a environ 400 références aux tiers dans les divers textes du Code civil, qui créent autant de contextes normatifs. On y ajoute ceux dans lesquels les tiers se déguisent avec d'autres noms, comme les créanciers et les héritiers (lorsque ces derniers ne deviennent pas de parties). Le plus important contexte normatif dans lequel les tiers sont présents est celui des effets du contrat, et ce contexte s'étend aux effets de l'acte juridique en général; les tiers bénéficiaires sont inclus aussi dans ce contexte (II). Le plus large contexte, constitué de normes juridiques se retrouvant presque en toutes matières du Code civil, est celui de l'opposabilité, par référence à un acte juridique, à un fait juridique au sens étroit, à un rapport juridique ou à un droit subjectif (III). Le tiers contractant ou, dans un sens plus étroit, le tiers acquéreur apparaît souvent, agissant soit de bonne foi, soit de mauvaise foi (IV). Quelquefois le tiers est représenté, d'autres fois il agit comme le représentant (V). Le tiers est la personne lésée et, à la fois, la personne préjudiciable (VI). Il y a des cas où le tiers constate que ses propres biens font l'objet des contrats conclus avec d'autres personnes (VII). Le tiers peut être payé, mais aussi il peut être le payeur et d'autres fois il est le garant (VIII). Le tiers peut être cédé dans un rapport juridique (IX). Le tiers peut disposer d'un pouvoir spécial, en déterminant l'objet du contrat, de manière générale, ou le prix dans le contrat de vente, de manière spéciale (X). Justement parce que la famille des tiers est extrêmement diverse, certains d'entre eux ne peuvent pas être classifiés dans une certaine catégorie, en restant des cas entièrement particuliers (XI). Après avoir examiné les textes et les contextes normatifs où les tiers sont présents, une conclusion peut être tirée : la logique du caractère général et spécial restera inconnue pour eux, la seule modalité par laquelle le Code civil a réussi cependant à civiliser ces sauvages a été de les capturer dans le filet de significations de chaque contexte normatif (XII).

Mots-clés: tiers; les effets du contrat; successeur; tiers bénéficiaire; opposabilité; tiers contractant; tiers acquéreur; bonne foi; mauvaise foi; représentant; personne représentée; tiers lésé; tiers préjudiciable; tiers payé; tiers payeur; garant; tiers cédé; la détermination de l'objet du contrat par un tiers; la détermination du prix par un tiers.

DO THIRD PARTIES HAVE A COMMON LOGICAL MANTLE IN THE CIVIL CODE?

ABSTRACT

There are approximately 400 references to third parties in different texts in the Civil Code, which create as many regulatory contexts. Added to these are those contexts in which third parties disguise themselves under a different name, such as creditors and heirs (when the latter do not become parties). The most important regulatory context in which third parties are present shall be that of the effects of the agreement, a context which generally expands to the effects of the legal document;

the third parties beneficiaries are also included in this context (II). The largest context, composed of legal rules being present in most part of the matters of the Civil Code, shall be the context of opposability, by reference to a legal document, to a legal deed in a narrow sense, to a legal relationship or to a subjective right (III). The contracting third party or, in a narrower sense, the third party acquirer often appears acting either in good faith or in bad faith (IV). The third party is sometimes represented, and at times, it acts as representative (V). The third party is either the injured party, or the party causing loss (VI). There are cases in which the third party finds that its own assets are the subject matter of the agreements concluded by other persons (VII). The third party may either be paid, or may be also the payer, and at times, it acts as guarantor (VIII). The third party may be assigned in a legal relationship (IX). The third party may have special power, determining the subject matter of the agreement, in general, or the price in the sale-purchase agreement, in particular (X). Precisely because the third parties' family is extremely diverse, some of them cannot be classified into a certain category, and therefore, they remain completely particular cases (XI). After reviewing the texts and normative contexts in which third parties appear, a conclusion may be drawn: the reasoning of the general and special character remains unknown to them; however, the only way in which the Civil Code civilized these savages was to catch them in the net of meanings of each normative context (XII).

Keywords: third party; effects of the agreement; successor; third party beneficiary; opposability; contracting third party; third party acquirer; good faith; bad faith; representative; represented party; injured third party; third party causing loss; paid third party; third party payer; guarantor; assigned third party; determination of the subject-matter of the agreement by a third party; determination of the price by a third party.

I. Introducere

1. TOTUS MUNDUS AGIT HISTRIONEM. Pe frontispiciul Teatrului Globe, fondat la Londra de William Shakespeare, a fost înscrisă deviza *Totus mundus agit histrionem*. Dramaturgul a preluat astfel o idee mai veche exprimată în termeni asemănători de Petronius, cel cunoscut ca *arbiter elegantiarum* în Roma antică, în zburciunata perioadă neroniană: *Quod fere totus mundus exerceat histrionem*. Ideea că întreaga lume este o scenă și că, într-un fel, aproape toți oamenii fac pe actorii se regăsește în piesa „Cum vă place?”, aleasă nu întâmplător de dramaturg pentru prima reprezentație la inaugurarea Teatrului Globe, cu trupa sa de actori „The King's Men”: „*All the world's a stage, / And all the men and women merely players*”.

Lumea Codului civil este și ea o scenă. Constatarea este firească, întrucât structura Codului civil urmează ordinea stabilită de Gaius: persoane, bunuri și obligații. Or, cum se știe, termenul *persona* desemna masca pe care o purta actorul pe scenă pentru a-și ascunde propria identitate și pentru a crea personajul simbolizat prin mască. Așadar, la început *persona* era un mod de ascundere a identității reale și un mijloc de elaborare a unor identități ficționale. Dimpotrivă, noțiunea juridică de *persoană* nu ascunde, ci construiește identitatea ființei umane ca subiect de drept, respectiv ca titular de drepturi și obligații, pe temeiul esențial al libertății¹. Așadar, lumea Codului civil este

¹ V. Stoica, *Ce sunt datele cu caracter personal?*, în RRDP nr. 1/2018, p. 215. Întrucât în teatrul modern actorii nu mai poartă mască, rolul însuși fiind „masca” lor, am preferat să evocăm „veșmin-

populată de *persoane*, adică de actori care evoluează pe o scenă². Întâlnim aici persoane fizice și persoane juridice, persoane concepute și persoane născute, minori și majori, părinți și copii, soți și soții, rude și afini, proprietari, nuzi proprietari, uzufructuari, uzuari și superficiari, părți și succesori, creditori, debitori și garanți, profesioniști și consumatori, asociați și acționari, cetățeni și străini. Toți acești actori au roluri bine definite, care urmează logica generalului și a specialului. Sunt persoane *civilizate* tocmai pentru că trăiesc în lumea Codului *civil*, urmând convențiile prestabilite în noțiuni care se străduiesc să aibă un conținut logic cât mai precis și o sferă cât mai bine delimitată.

Printre aceste persoane *civilizate* rătăcesc membrii unui „trib sălbatic” sau ai unui „neam de străini” – nu întâmplător, cum se va arăta mai jos, în încercarea de a li se găsi o trăsătură comună, s-a spus că ei sunt *străini* fie de actul juridic sau faptul juridic în sens restrâns, fie de raporturile juridice sau de drepturile subiective patrimoniale ce intră în conținutul acestora – care refuză convențiile prestabilite: *terții*.

Sunt aproape 400 de referiri la *terți* în diferite *texte* din Codul civil³, care creează tot atâtea *contexte normative*. La acestea se adaugă cele în care terții se deghizează, purtând alte nume, cum sunt creditorii și moștenitorii (când aceștia din urmă nu devin părți). Tribul terților este, așadar, nu doar sălbatic, ci și numeros. O trecere în revistă a acestor texte și contexte normative este utilă pentru a descoperi multitudinea de înfățișări ale terților în funcție de fiecare context în care apar. Oricât de utilă ar fi o asemenea trecere în revistă, ea nu este suficientă, ci trebuie să fie doar începutul unei analize aprofundate a fiecărui context în care apar terții, mai ales a acelor contexte normative în care aceștia par să fi trecut neobservați. Este motivul pentru care eminenți cercetători au plecat în căutarea terților în Codul civil, iar rezultatele acestei căutări sunt prezentate în studiile publicate în paginile următoare din acest număr al Revistei Române de Drept Privat, cu speranța că cercetările vor fi continuate atât de acești cercetători, cât și de alții, stimulați de rezistența terților la *domesticire*. Același este motivul pentru care trecerea în revistă a textelor și a contextelor normative în care apar terții în Codul civil este însoțită și în prezentul studiu de comentarii mai nuanțate, dar numai în câteva cazuri, pentru a pune în lumină aspecte noi ale unor idei vechi, interesul principal fiind însă acela de a vedea dacă se pot contura o *noțiune de terți ca gen proxim*, precum și *specii de terți* în care să poată fi încadrate numeroasele personaje care populează sub acest nume scena Codului civil.

2. CONTEXTE NORMATIVE ÎN CARE APAR TERȚII. Cel mai important context normativ în care apar terții este cel al efectelor contractului, context care se extinde la efectele actului juridic în general; în acest context sunt incluși și terții beneficiari (II). Cel mai larg context, alcătuit din norme juridice care se regăsesc în mai toate materiile Codului civil, este acela al opozabilității, prin raportare la un act juridic, la un fapt juridic în sens restrâns, la un raport juridic sau la un drept subiectiv (III). Terțul contractant sau, într-o accepție mai restrânsă, terțul dobânditor apare deseori, purtând fie veș-

tele” terților în titlul acestui articol. Desigur, orice metaforă aproximează, în încercarea de a fi sugestivă. În acest context, „veșmintele” sugerează determinările logice care formează conținutul unei noțiuni.

² Metafora scenei și metafora spectacolului sunt complementare. Astfel, s-a folosit metafora spectacolului pentru a determina „care este gradul de implicare a preemtorului în acest proces, în funcție de modul de exercitare a drepturilor de preempțiune, de natura lor juridică și de sancțiunile prevăzute de lege pentru nerespectarea acestora” (*infra*, E. Chelaru, *Titularul dreptului de preempțiune legală – spectator sau actor?*, Rezumat).

³ Ar fi interesant și necesar să se facă un inventar al terților care apar în multe dintre legile civile speciale și chiar în instituții juridice care nu aparțin dreptului civil.

mântul bunei-credințe, fie ~~veșmântul~~ **veșmântul** relei-credințe (IV). Uneori terțul este reprezentat, alteori este reprezentant (V). Terțul este când păgubit, când păgubitor (VI). Sunt cazuri în care terțul vede că propriile bunuri sunt obiectul contractelor încheiate de alte persoane (VII). Terțul poate fi nu numai plătit, ci și plătitor, iar alteori este garant (VIII). Terțul poate fi cedat într-un raport juridic (IX). Terțul poate avea o putere specială, determinând obiectul contractului, în general, sau prețul în contractul de vânzare, în special (X). Tocmai pentru că familia terților este extrem de diversă, unii dintre aceștia nu pot fi încadrați într-o categorie anume, rămânând cazuri cu totul particulare (XI). După trecerea în revistă a textelor și a contextelor normative în care apar terții, o concluzie s-ar putea contura: logica generalului și a specialului le rămâne străină; singura modalitate prin care Codul civil i-a putut totuși civiliza pe acești sălbatici a fost *prinderea lor în plasa de semnificații a fiecărui context normativ* (XII).

II. Terții și efectele contractului

3. TERȚII, PĂRȚILE PROPRIU-ZISE ȘI PĂRȚILE ASIMILATE DIN PERSPECTIVA EFECTELOR CONTRACTULUI. În limbajul curent, *terțul* este cel care „vine în rândul al treilea” sau care este „al treilea”⁴. Dicționarul consemnează și o accepție juridică a acestui termen: „persoană care nu figurează ca parte în acte, în litigii sau în convenții nici direct, nici prin reprezentare și față de care actul juridic ori hotărârea pronunțată în cauză nu produce efecte”⁵. Nu este însă singura accepție, ci numai una dintre cele multe ale termenului *terț*⁶.

Spre deosebire de accepția din limbajul curent, care este în acord cu etimologia termenului *terț*⁷, în limbajul juridic, *terțul* nu este întotdeauna *al treilea*. De exemplu, în raport cu actul juridic unilateral, *terțul* este... al doilea. În raport cu actele juridice multilaterale, *terțul* poate fi... al patrulea sau... al zecelea.

Alteori, calitatea de terț rezultă din raportarea la un drept [de exemplu, în textul art. 861 alin. (2) C. civ., terțul se raportează la dreptul de proprietate publică], la un fapt juridic în sens restrâns, la un raport juridic născut dintr-un asemenea izvor (cum se întâmplă în art. 1.336 C. civ., referitor la actele încheiate de gerant) sau la o anumită persoană fizică ori juridică sau la o calitate a acesteia [asemenea cazuri sunt reglementate, de exemplu, în art. 169 alin. (2), art. 205 alin. (4), art. 209 alin. (2), art. 212 alin. (2), art. 218 alin. (2), art. 219 alin. (2) și art. 229 alin. (1) C. civ.].

Dar în contextul efectelor contractului, în special, respectiv ale actului juridic, în general, *terțul* nu semnifică în primul rând o ordine numerică, ci ideea că el este *străin*

⁴ Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 2016, p. 1237.

⁵ *Ibidem*.

⁶ De exemplu, în logică, termenul „terț” este întâlnit în **principiul terțului** exclus; pentru acest principiu, a se vedea: A. Dumitriu, *Teoria logicii*, Ed. Academiei, București, 1973, pp. 69, 73, 133 și 135; W. Kneale, M. Kneale, *Dezvoltarea logicii*, vol. 1, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1974, pp. 56-58; vol. 2, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1975, pp. 315-318; G. Klaus, *Logica modernă*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1977, pp. 81-86; A. Marga, *Principiile logicii, în „Logica generală”*, de D. Stoianovici, T. Dima (coordonator), A. Marga, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1991, pp. 39 și 40.

⁷ A se vedea G. Guțu, *Dicționar latin-român*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 1218.

față de actul juridic⁸, adică el nu participă la încheierea acestuia nici în mod direct, nici prin reprezentant. Astfel, s-a afirmat că „Terții – *penitus extranei* – sunt persoanele străine de contract, care nu au participat, nici direct, nici prin reprezentare, la încheierea contractului”⁹.

Forța obligatorie a actului juridic, respectiv a contractului, operează numai între părți, iar nu și față de terți. Altfel spus, actul juridic produce efecte juridice numai față de părți, iar nu și față de terți. Principiul relativității efectelor actului juridic este granița care delimitează teritoriul în care operează forța obligatorie a actului juridic de teritoriul în care acesta nu produce efecte, în sensul că nu naște drepturi și obligații.

S-a făcut distincție între așa-numitul „efect primar” al contractului, care se produce în funcție de „conținutul obligațional al contractului”, și „alte efecte, fără un conținut propriu-zis obligațional, cum sunt cele legate de transferul sau constituirea unui drept real, de creare a unei societăți, de recunoaștere a calității de reprezentant”¹⁰. În realitate, singurele efecte veritabile ale contractului sunt cele care constau în constituirea, modificarea sau stingerea unor raporturi juridice, cum se precizează în art. 1.166 C. civ. Așa-numitele „alte efecte” nu sunt altceva decât însăși opozabilitatea față de terți a contractului și a consecințelor pe care acesta le produce. Alteori, s-a distins între efectele directe sau interne, care se produc între părți – intrând sub incidența principiului relativității efectelor contractului –, și efectele indirecte sau externe, care se produc față de terți – adică tocmai opozabilitatea față de terți a contractului¹¹.

Această opozabilitate poate fi privită ea însăși ca un efect al contractului (al actului juridic, în general)¹², dacă termenul „efect” are un sens larg, întrucât situația juridică rezultată din contract (ca urmare a nașterii, modificării sau stingerii raporturilor juridice) trebuie să fie respectată de toți ceilalți, adică de cei străini de contract (*penitus extranei*), cum se precizează în art. 1.281 fraza I C. civ.¹³. Dar principiul opozabilității față

⁸ Alteori se afirmă că terțul nu este străin de contract, deoarece acesta îi este opozabil; în acest sens, a se vedea *infra*, O. Ghiță, *Când terțul este minor*, I, nr. 2, text și nota 13. Aceeași autoare observă însă că terțul este o persoană străină de un anumit raport juridic (I, nr. 3, ii).

⁹ C. Stătescu, *Actul juridic ca izvor de obligații*, în „Drept civil. Teoria generală a obligațiilor”, de C. Stătescu, C. Bîrsan, Ed. Academiei, București, 1981, p. 78. În același sens, a se vedea: I. Deleanu, *Părțile și terții. Relativitatea și opozabilitatea efectelor juridice*, Ed. Rosetti, București, 2002, pp. 8 și 127 (autorul are în vedere, într-un sens mai general, și terțul ca persoană străină de orice situație juridică, deci nu numai față de un act juridic); I.F. Popa, *Contractul civil*, în „Curs de drept civil. Obligațiile”, de L. Pop, I.F. Popa, S.I. Vidu, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 105; M. Nicolae, *Drept civil. Teoria generală*, vol. II, *Teoria drepturilor subiective civile*, Ed. Solomon, București, 2018, pp. 492 și 503.

¹⁰ I.F. Popa, *op. cit.*, p. 133.

¹¹ În acest sens, a se vedea I. Deleanu, *op. cit.*, pp. 9-20, text și notele 23-107.

¹² În acest sens larg, dar mai puțin riguros, trebuie să fie înțeleasă afirmația potrivit căreia opozabilitatea este „aptitudinea unui act sau a unei situații juridice determinate de a-și produce efectele în privința terților” (O. Ghiță, *loc. cit.*, text și nota 17). Cu referire la textul art. 1.280 C. civ., s-a precizat (*infra*, R. Rizoiu, *Unde se înscriu terții în RNPM? Despre reforma nevăzută a publicității mobiliare*, nr. 6) că „își propune, așadar, tocmai să sublinieze diferența de esență dintre obligativitate (efect specific părților) și opozabilitate (tot efect, dar asociat cu situația terților)”.

¹³ Acesta ar fi aspectul negativ al opozabilității față de terți, iar aspectul pozitiv ar fi cel precizat în art. 1.281 fraza a II-a C. civ., care permite terților să se prevaleze „de efectele contractului, însă fără a avea dreptul de a cere executarea lui, cu excepția cazurilor prevăzute de lege” (în acest sens, a se vedea R. Rizoiu, *ibidem*). Acest aspect pozitiv a mai fost denumit „opozabilitate probatorie”, care ar rămâne însă „o realitate eminamente extrajudiciară, iar nu un efect al actului juridic”, fiind net diferită de opozabilitatea substanțială, care consistă în a impune respectul terților față de un anumit contract” (P. Vasilescu, *Relativitatea actului juridic. Repere pentru o nouă teorie a actului de drept privat*, Ed. Rosetti, București, 2003, p. 303).

de terți a contractului și a efectelor sale nu poate avea în vedere decât situația juridică rezultată din contract, iar nu însăși opozabilitatea ca efect în sens larg al contractului. Ar fi un nonsens opozabilitatea la opozabilitate. Termenul *efect* nu poate avea decât un sens foarte general dacă însăși opozabilitatea este privită ca efect al contractului; în măsura în care situația juridică născută din contract limitează sfera libertății persoanelor străine de contract (de actul juridic), se poate spune că opozabilitatea este ea însăși un efect al contractului, în același sens în care se poate spune că un corp produce efectul de a nu permite altui corp să ocupe același spațiu cu el. Dar acest sens larg al noțiunii de efect al contractului nu trebuie să pună în umbră sensul riguros al noțiunii de *efecte ale contractului*, prin care sunt desemnate raporturile juridice născute, modificate sau stinse prin contract¹⁴.

Aplicarea corectă a principiului forței obligatorii a contractului și a principiului relativității efectelor contractului, sub aspectul domeniului subiectiv¹⁵, depinde de înțelegerea accepțiilor pe care le dobândesc noțiunile de părți și terți în raport cu momentul încheierii contractului sau cu momente anterioare sau ulterioare încheierii acestuia. În acest sens, s-a observat că sfera noțiunii de părți și cea a noțiunii de terți se modifică în funcție de un criteriu evolutiv¹⁶. Altfel spus, conținutul și sfera acestor noțiuni fluctuează în timp.

Cât privește părțile, determinarea logică definitorie este exprimarea consimțământului la încheierea actului juridic (a contractului), direct sau prin reprezentare. În funcție de momentul în care se exprimă acest consimțământ, distingem între *părțile*

¹⁴ Cu totul vag este termenul „efect al opozabilității” (a se vedea I. Deleanu, *op. cit.*, pp. 74 și 75). De fapt, autorul are în vedere cele două sensuri radical opuse ale opozabilității: unul, mai puțin folosit, decurge din principiul forței obligatorii a contractului, astfel cum este țărnut prin principiul relativității efectelor actului juridic, și se confundă cu exigibilitatea între părțile contractului și succesorii lor, care se poate extinde și la anumiți terți, când este vorba de excepții de la principiul relativității efectelor contractului; celălalt, cel mai des folosit, stabilește relația dintre efectele contractului și terți; așadar, sintagma „opozabilitatea contractului între părți” are un sens radical diferit de sintagma „opozabilitatea contractului și a efectelor sale față de terți”; diferența de sens e clară dacă se folosesc aceste sintagme, dar e neclară dacă se folosește doar termenul „opozabilitate”, caz în care sensul va rezulta din context. În ambele sensuri, opozabilitatea poate fi extinsă de la raporturile contractuale la toate raporturile juridice personale, indiferent de izvorul lor (pentru raporturile juridice reale, a se vedea *infra*, nr. 9 și 10). Dar cele două sensuri ale opozabilității sunt doar convenții logice, iar nu „efecte ale opozabilității”. De altfel, acest prestigios autor observă că se folosește cuvântul „opozabilitate” pentru două noțiuni diferite, semnalând riscul de confuzie și criticând utilizarea termenului „opozabilitate între părți a dreptului de creanță” (a se vedea I. Deleanu, *op. cit.*, p. 202, text și notele 1, 4-6). Într-o concepție originală, opozabilitatea între părți a contractului a fost reabilitată, dar ca o creanță distinctă de creanța fundamentală; mai exact, „creanța-opozabilitate pune în operă un comportament prefigurat deja de către creanța pe care ea se grefează. Ceea ce înseamnă că opozabilitatea, în calitate de creanță, ne dezvăluie aspectul dinamic al creanței fundamentale, ea marcând momentul în care creditorul iese din letargie și cere debitorului prestația promisă” (P. Vasilescu, *op. cit.*, p. 294). Deși seducătoare, totuși această concepție poate fi satisfăcută și de simpla înțelegere a opozabilității creanței ca exigibilitate, ceea ce este suficient pentru a înțelege că dreptul de creanță este matricea prestației care formează obiectul ei și al datoriei corespunzătoare, prestație care este inițial în stare potențială, iar apoi se pune în mișcare pentru a se realiza, în funcție de natura obligației, de rezultat sau de mijloace (pentru acest aspect, a se vedea și V. Stoica, *Noțiunea de bun incorporeal în dreptul civil român*, în RRDP nr. 3/2017, pp. 33, 34, 36 și 37).

¹⁵ A se vedea I.F. Popa, *op. cit.*, pp. 132-140.

¹⁶ A se vedea I.F. Popa, *op. cit.*, p. 135. Într-un sens asemănător, a se vedea: P. Vasilescu, *op. cit.*, pp. 102-124; R. Rizoiu, *loc. cit.*, nr. 4.

propriu-zise, adică persoanele care își exprimă consimțământul, direct sau prin reprezentant, în momentul inițial al încheierii actului juridic (a contractului), și *părțile asimilate*¹⁷, care fie își exprimă consimțământul, direct sau prin reprezentant, ulterior încheierii actului juridic (a contractului), cum sunt cazul ratificanților și cel al aderenților, fie dobândesc drepturile și datoriile părților printr-un fapt juridic ulterior încheierii contractului, cum sunt cazul succesorilor în drepturi ai părților (faptul juridic poate fi unul în sens restrâns, în cazul moștenitorilor legali, unul complex, care include un act juridic și un fapt juridic în sens restrâns, în cazul moștenitorilor testamentari, sau un contract, cum se întâmplă în cazul succesorilor cu titlu particular și în cazul cesiunii de contract) și cazul persoanelor care devin părți prin aplicarea teoriei aparenței în drept¹⁸.

Este de observat că părțile asimilate sunt inițial în poziția terților, adică sunt persoane străine de actul juridic, dar ulterior se substituie în poziția părților sau devin părți, ca urmare a propriului consimțământ sau ca urmare a unui fapt juridic exterior voinței lor.

Între terții care devin părți prin asimilare se impune distincția între cei care se substituie, total sau parțial, în poziția părților și cei care devin părți în mod autonom. În prima ipoteză este vorba de succesorii. În a doua ipoteză este vorba de ratificanți, aderenți și presupusul reprezentat.

Niciodată, prin raportare la un anumit moment, o persoană nu poate să fie și parte, și terț. Altfel spus, înainte de a deveni parte, persoana respectivă rămâne în poziția unui terț pur și simplu sau în poziția unui terț desăvârșit (a se vedea *infra* nr. 7 și 8). După ce a devenit parte, persoana respectivă are drepturile și obligațiile care rezultă din contract în favoarea sau în sarcina ei.

Schimbarea calității de terț în cea de parte se face, de regulă, într-un moment ulterior încheierii contractului. Dar, în timp ce, în cazul *aderării*, efectele contractului se produc, de regulă, din momentul în care terțul își exprimă consimțământul de aderare la contract, în cazul *succesiunii* și în cel al *ratificării*, efectele se produc, de regulă, retroactiv, iar terțul care succedă sau ratifică este considerat parte din momentul încheierii contractului inițial. Situația presupusului reprezentat, în cazul reprezentării aparente, se aseamănă cu aceea a unei părți propriu-zise, în sensul că este angajat în contract chiar din momentul încheierii acestuia, dar nu pe baza exprimării propriului consimțământ, ci pe temeiul atitudinii sale culpabile, prin care a lăsat să se înțeleagă că falsul reprezentant are împuternicire să încheie contracte în numele și în contul său cu alte persoane.

4. IPOTEZA ÎN CARE TERȚII SE SUBSTITUIE ÎN POZIȚIA PĂRȚILOR. SUCCESORII. Succesorul universal, persoană fizică sau persoană juridică, după caz, se substituie total în poziția părții căreia îi succedă. Succesorii cu titlu universal se substituie *pro parte* în poziția persoanei căreia îi succedă. În acest sens, conform art. 1.282 alin. (1) C. civ., „La moartea unei părți, drepturile și obligațiile contractuale ale acesteia se transmit succesorilor săi universali sau cu titlu universal, dacă din lege, din stipulația părților ori din natura contractului nu rezultă contrariul”. În mod asemănător, în art. 235 alin. (1) C. civ. se precizează că, „În cazul absorbției, drepturile și obligațiile persoanei juridice absorbite se transferă în patrimoniul persoanei juridice care o absoarbe”,

¹⁷ Alteori s-a făcut distincție între *părți originare* și *părți survenite*, precizându-se că orice convenție matrimonială nu poate avea decât părți originare, iar nu și părți survenite; în acest sens, a se vedea: P. Vasilescu, *Regimuri matrimoniale. Parte generală*, ed. a 2-a revizuită, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 234, nota 2; *infra*, C. Nicolescu, *Rezonanța socială și juridică a regimurilor matrimoniale. Repere privind opozabilitatea regimurilor și ocrotirea terților*, nr. 3.

¹⁸ Pentru această ipoteză, cu aplicare foarte restrânsă, a se vedea I.F. Popa, *op. cit.*, p. 135, text și nota 2. Autorul are în vedere ipoteza reprezentării aparente.

iar conform alin. (2), „În cazul contopirii persoanelor juridice, drepturile și obligațiile acestora se transferă în patrimoniul persoanei juridice nou-înființate”. În cazul reorganizării persoanei juridice prin divizare totală, drepturile și datoriile patrimoniale se împart în mod egal între persoanele juridice dobânditoare sau în proporția stabilită prin actul de divizare, conform art. 237 alin. (1) C. civ. În ipoteza divizării parțiale, o parte din drepturile și datoriile patrimoniale se transmit către o singură persoană juridică deja existentă ori care se înființează în acest mod sau către mai multe persoane juridice existente sau nou-înființate, conform art. 237 alin. (2) și (3) C. civ. În sfârșit, potrivit art. 241 alin. (2) C. civ., în situația transformării persoanei juridice, drepturile și obligațiile persoanei juridice care și-a încetat existența se transmit persoanei juridice nou-înființate, dacă prin actul de transformare nu s-a prevăzut altfel.

Sucesiunea universală și cea cu titlu universal asigură nu numai transmiterea drepturilor și datoriilor născute din contracte, ci și a celorlalte drepturi și datorii patrimoniale, cum se prevede în art. 20 alin. (2) C. civ. În accepția textului, părțile sunt nu numai cele între care s-a încheiat un contract, ci și cele între care există un raport juridic născut din alte izvoare decât contractul.

De regulă, succesorii cu titlu particular ai transmitătorului sunt terți în raport cu contractul încheiat de acesta din urmă și o altă persoană. Totuși, ei se pot substitui în poziția părților, dar numai în măsura în care bunul dobândit de la autorul lor este în strânsă legătură cu drepturi și obligații născute dintr-un contract încheiat cu altă persoană.

Acest caz de asimilare a succesorilor cu titlu particular cu părțile, așa cum este formulat în art. 1.282 alin. (2) C. civ., trebuie să fie înțeles în lumina a trei precizări.

Mai întâi, această formulare este lipsită de acuratețe juridică. Potrivit art. 1.282 alin. (2) C. civ., „Drepturile, precum și, în cazurile prevăzute de lege, obligațiile contractuale în strânsă legătură cu un bun se transmit, odată cu acesta, succesorilor cu titlu particular ai părților”. Termenul *bun* este impropriu folosit în această formulare, întrucât asupra unui bun pot exista drepturi reale principale diferite: drept de proprietate, drept de nudă proprietate, uzufruct, uz, abitație, servitute sau superficiei. Ideea de transmitere a bunului are un înțeles diferit în funcție de dreptul real principal care se transmite de la autor la succesorul cu titlu particular.

Ceea ce se transmite de la autor la succesor, prin contractul încheiat între ei, este un anumit drept real principal. Ca urmare, succesorul cu titlu particular ar putea dobândi, pe temeiul acestui contract, și anumite drepturi și, în măsura prevăzută de lege, obligații născute dintr-un alt contract încheiat de autor cu o altă persoană decât succesorul său cu titlu particular, în măsura în care aceste drepturi sau obligații au o strânsă legătură cu dreptul real principal dobândit de succesor de la autorul său. Altfel spus, legiuitorul a restrâns în mod eronat posibilitatea succesorului cu titlu particular de a dobândi numai drepturi sau obligații, născute dintr-un contract încheiat de autorul său cu altă persoană, care au legătură cu un anumit drept real principal dobândit de la autor. Or, succesorul cu titlu particular poate dobândi de la autorul său și un drept de creanță, caz în care succesorul va primi și drepturile accesorii creanței (de exemplu, un drept real de garanție).

Oricum, chiar dacă formularea art. 1.282 alin. (2) C. civ. este restrictivă, având în vedere numai transmiterea unui anumit drept real principal, sfera sa de aplicare este extinsă și la drepturi de creanță, ca urmare a unor dispoziții legale speciale. De exemplu, potrivit art. 1.568 alin. (1) C. civ., „Cesiunea de creanță transferă cesionarului: a) toate drepturile pe care cedentul le are în legătură cu creanța cedată; b) drepturile de garanție și toate celelalte accesorii ale creanței cedate”. Ar fi fost mai potrivit să se formuleze textul art. 1.282 alin. (2) C. civ. în sensul că succesorul cu titlu particular primește, odată

cu *dreptul patrimonial transmis* (deci nu odată cu bunul transmis, cum se menționează în actuala formulare) prin contractul încheiat cu autorul său, acele drepturi și, eventual, obligații, dar în acest ultim caz numai în măsura prevăzută de lege, care, deși sunt efectul unor contracte încheiate de autor cu alte persoane, față de care succesorul cu titlu particular este inițial terț, au totuși o strânsă legătură cu dreptul patrimonial transmis.

În al doilea rând, s-a apreciat că această *strânsă legătură* nu trebuie să îmbrace întotdeauna forma unui raport de accesorieitate între dreptul patrimonial transmis sau constituit prin contractul încheiat între succesor și autorul său și drepturile dobândite de autor prin contracte încheiate cu alte persoane, fiind suficient ca, după transmiterea dreptului care face obiectul contractului încheiat între autor și succesor, păstrarea celorlalte drepturi strâns legate de acesta să rămână fără interes în patrimoniul autorului (al transmitătorului)¹⁹.

În al treilea rând, când se transmite un drept real principal, ceea ce presupune că acesta poartă asupra unui anumit bun, dobânditorul trebuie să respecte întinderea atributelor conferite de acest drept și sarcinile care apasă asupra lui.

Astfel, dacă succesorul cu titlu particular a dobândit doar un drept de uzufruct, el va putea să exercite numai atributele acestui drept real principal, având obligația să respecte dreptul de nudă proprietate, întrucât acesta este opozabil *erga omnes*; în plus, în această situație operează și principiul exprimat prin adagiul *nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*. Acest adagiul este aplicabil și în situația în care autorul transmite prin contractul încheiat cu succesorul cu titlu particular un drept de creanță, care a fost anterior restrâns în întinderea lui prin contracte încheiate cu alte persoane.

Tot astfel, dacă asupra dreptului dobândit apasă obligații reale (obligații reale de a face sau obligații opozabile terților), succesorul cu titlu particular trebuie să le respecte tocmai pentru că aceste obligații au caracter real.

În toate aceste cazuri, obligațiile pe care le avea autorul ca urmare a unor contracte încheiate cu alte persoane nu se transmit către succesorul cu titlu particular pe temeiul contractului încheiat de acesta cu autorul său, ci pe temeiul opozabilității *erga omnes* a drepturilor reale și a obligațiilor reale ori pe temeiul principiului conform căruia nimeni nu poate să transmită altuia mai multe drepturi decât are el însuși. Se pare că aceste cazuri au fost avute în vedere de legiuitor atunci când, în cuprinsul art. 1.282 alin. (2) C. civ., a făcut referire la faptul că se transmit de la autor către succesor și obligațiile născute dintr-un contract încheiat de autor cu altă persoană, obligații care au strânsă legătură cu dreptul transmis de autor către succesor.

Mai pare să rezulte din același text legal că el nu are autonomie de aplicare în ceea ce privește obligațiile contractuale, în sensul că acestea se transmit de la autor către succesor numai în cazurile expres prevăzute de lege; dimpotrivă, textul legal are autonomie când este vorba de drepturile dobândite de autor prin contracte încheiate cu alte persoane, în sensul că acestea se transmit nu numai în cazurile expres prevăzute de lege, ci și în cazurile când ele au o strânsă legătură cu dreptul real principal transmis de la autor către succesor, chiar dacă legea nu le prevede expres.

5. IPOTEZA ÎN CARE TERȚII SE SUBSTITUIE ÎN POZIȚIA PĂRȚILOR. CESIUNEA DE CONTRACT. În cazul cesiunii de contract (art. 1.315-1.320 C. civ.), cesionarul se substituie contractantului cedent în drepturile și obligațiile acestuia. Cesionarul este tot o parte asimilată; consimțământul său este exprimat într-un moment ulterior încheierii contractului inițial, iar consimțământul cedentului este exprimat, de regulă, în același timp cu acela al cesionarului; consimțământul contractantului cedat va fi exprimat fie cu

¹⁹ A se vedea C. Stătescu, *op. cit.*, pp. 79 și 80.

anticipație (adică în momentul încheierii contractului inițial sau într-un moment ulterior, dar înainte ca cesionarul să-și exprime și el consimțământul), dar cesiunea va produce efecte față de contractantul cedat doar din momentul în care substituirea îi este notificată, fie ulterior încheierii contractului inițial, de regulă, în același moment cu consimțământul cesionarului.

Cesiunea de contract este operațiunea juridică prin care un terț devine parte asimilată (cesionarul), iar o parte devine terț (cedentul).

O specie de cesiune de contract este reglementată în art. 1.901 alin. (1) teza a doua C. civ. Potrivit dispozițiilor acestui text, „Transmiterea părților de interes către persoane din afara societății este permisă cu consimțământul tuturor asociaților”. Noul asociat preia, total sau parțial, drepturile și datoriile asociatului care i-a transmis părțile de interes.

6. IPOTEZA ÎN CARE TERȚII DEVIN PĂRȚI ÎN MOD AUTONOM. În această ipoteză, terții nu iau locul părților propriu-zise, ci devin părți în mod autonom.

Astfel, în cazul aderenților, adică al persoanelor care aderă la un contract deja format²⁰, terții se adaugă părților existente, printr-o manifestare de voință proprie, ulterioară momentului în care s-a încheiat contractul între părțile propriu-zise. Sfera părților se lărgeste, cuprinzând, pe lângă părțile propriu-zise, și părțile asimilate.

În cazul ratificării, inițial contractul de reprezentare încă nu există, astfel încât nu se poate vorbi de părți propriu-zise. Totuși, o anumită persoană acționează fără reprezentare, încheind contracte sau acte juridice unilaterale în interesul altei persoane. Ulterior, această ultimă persoană ratifică actele juridice încheiate în interesul său, astfel încât ea devine parte atât într-un contract de reprezentare, cât și, ca efect al reprezentării, în contractele încheiate de reprezentant cu alte persoane. Ca efect al ratificării, reprezentatul, care inițial era terț față de contractul încheiat între reprezentant și alte persoane, devine parte în acest contract, iar cel care părea să fie parte devine reprezentant. Așadar, nu este vorba pur și simplu despre o înlocuire a unei părți de către un terț, ci de o transformare de calitate.

În cazul falsei reprezentări, presupusul reprezentat este, în realitate, terț față de contractul încheiat între presupusul reprezentant și altă persoană. Cu toate acestea, întrucât presupusul reprezentat a lăsat să se înțeleagă că presupusul reprezentant „are puterea de a-l reprezenta și că acționează în limita puterilor conferite” [art. 1.309 alin. (2) C. civ.], terțul devine parte în contractul încheiat de presupusul reprezentant cu altă persoană, chiar în absența consimțământului său expres. Chiar dacă raportul de reprezentare este numai aparent, el produce efectele reprezentării, iar presupusul reprezentat, deși este terț, devine parte în contractul încheiat de presupusul reprezentant cu altă persoană. Dar, spre deosebire de ratificare, terțul nu devine parte și în contractul de reprezentare, întrucât acesta rămâne doar aparent, neexistând în realitate, dar se va situa în poziția unei părți asimilate în acest contract.

7. ESTE UTILĂ NOȚIUNEA DE AVÂNZI-CAUZĂ? Preluată din terminologia juridică franceză, această sintagmă nu poate acoperi prin sensul ei literal imprecizia logică a noțiunii pe care încearcă să o desemneze. Nu de puține ori, noțiunea este folosită fără a fi definită²¹. Alteori, noțiunea de având-cauză este definită ca desemnând „persoana care, deși nu a participat la încheierea unui act juridic, totuși suportă efectele acestuia, datorită legăturii sale juridice cu una dintre părțile actului”²².

²⁰ A se vedea I.F. Popa, *op. cit.*, p. 135.

²¹ *Ibidem*, pp. 136 și 140.

²² Gh. Beleiu, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ed. a 11-a, revăzută și adăugită de M. Nicolae și P. Trușcă, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 203.